

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍላ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- አቶ ታደሰ ደሞሬ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ጌታሁን ለቻሞ - የቀረበ የለም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሠጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የገንዘብ ክርክር ሲሆን ክርክሩ የተጀመረውም የአሁኑ ተጠሪ ሕዳር 26 ቀን 1998 ዓ.ም ጽፋው ባቀረቡት የክስ ማመልከቻ ሰኔ 05 ቀን 1997 ዓ/ም ለአመልካች ብር 180,000.00(አንድ መቶ ሰማኒያ ሺህ) ሰጊዜው በአደራ አስቀማጭነት መኪና ተገዝቶ አብረው ለመጠቀም ተነጋግረው የሠጡ መሆኑን ገልፀውና በዚህ አጋጣሚ ወደ አመልካች እጅ ገንዘቡ ከገባ በሁዋላ ገንዘቡን ለመመለስ አመልካች ሲጠየቁ ሊመልሱ ያልቻሉ መሆኑን ጠቅሰው ገንዘቡን ከእነ ወለዱ እንዲመልሱላቸው ይወሰን ዘንድ ዳኝነት መጠየቃቸው የሚያሳይ ነው፡፡ የአሁኑ አመልካች ለክሱ በሰጡት መልስም ተጠሪ ለክሱ መሰረት የሆነውን ገንዘብ በአደራ ያልሰጧቸው መሆኑን ገልጸውና ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸው ማስረጃዎች በተጠሪ በኩል ያልቀረቡባቸው መሆኑን ጠቅሰው ክሱ ውድቅ ሊሆን ይገባል ሲሉ ተከራክረዋል፡፡ ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው የፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤትም የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ ሰምቶ ጉዳዩን በመመርመር አመልካችን ለክሱ ኃላፊ በማድረግ ለክሱ መሰረት የሆነውን ገንዘብ ከነሕጋዊ ወለዱ(9%) ለተጠሪ ሊከፍሉ ይገባል በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ባለመስማማት ይግባኙን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበው ግራ ቀኙ ከተከራክሩ በሁዋላ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ ሙሉ በሙሉ ፀንቷል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

አመልካች መስከረም 04 ቀን 2003 ዓ.ም በዓፉት በ2/ሁለት/ገፅ የሠበር ማመልከቻ በበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት ተፈፅሟል የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዘረው አቅርቦዋል፡፡ ይዘቱም ባጭሩ፡-ተጠሪ ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ገንዘብ በአደራ የሠጡ መሆኑ እየተገለጸ ለጉዳዩ መቅረብ የሚገባው ማስረጃ ሳይቀርብ በሰው ምስክሮች ቃል ለክሱ ኃላፊ ተደርገው መወሰኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2782፣2472 እና በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2471 እስከ 2489 ድረስ የተደነገጉትን የማስረጃ አቀራረብ ሥርዓቶች ፣ እንዲሁም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 248 ስር ስለጭብጥ አመሰራረት

የተደነገገውን ሥርዓት ባላገናዘበ መልኩ ስለሆነ ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው።

የሠበር አቤቱታው ተመርምሮም ተጠሪ ለአመልካች ብር 180,000.00(አንድ መቶ ሰማንያ ሺህ ብር) በአደራ መስጠታቸው ስለተረጋገጠ ይክፈሉ ተብሎ መወሰኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2472 እና 2782 ድንጋጌዎች አንፃር ሕጋዊ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ለሠበር ችሎቱ ሊቀርብ ይገባል በመባሉ ነው። በዚህም መሰረት ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው ቀርበው ሕዳር 27 ቀን 2003 ዓ.ም በተፃፈ 2/ሁለት/ ገፅ ማመልከቻ፡- ገንዘቡ በአደራ ለአመልካች ተሰጠ ተብሎ ክሱ ሲመሰረት የተገለፀው የአገላለፅ ጉዳይ ካልሆነ በስተቀር አደራ ተብሎ አልተረጋገጠም ፣ ገንዘቡ ለአመልካች የተሰጣቸው መኪናውን በጋራ ገዝቶ ለመጠቀም በሚል ሃሳብ ሁኖ ይኸው ተረጋግጦ የተሰጠ ውሳኔ በመሆኑ ምንም አይነት የሕግ ግድፈት የሌለበት በመሆኑ ሊጸና ይገባል ሲሉ መልሳቸውን ሠጥተዋል። አመልካችም ታህሳስ 20 ቀን 2003 ዓ.ም በፃፉት 2/ሁለት/ገፅ ማመልከቻ የመልስ መልሳቸውን ሠጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለ መልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን የጹሁፍ እና የቃል ክርክር የሠበር አቤቱታ ከቀረበበት ውሣኔ እና አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል እንደመረመውም አመልካች ለክርክሩ መነሻ ለሆነው ገንዘብ ኃላፊነት አለባቸው ተብሎ መወሰኑ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2472 እና 2782 ድንጋጌዎች አንፃር ተገቢ ነው? ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሆኖ አግኝቶታል።

በመሠረቱ የፍትሐብሔር ግዴታ ከውል ወይም ከህግ ከሚመነጭ ግንኙነት ላይ የተመሠረተ ነው። ክስ አቅራቢው ወገን ደግሞ ይህንኑ በአግባቡ በመለየትና በመግለጽ የሚጠይቀውን ዳኝነት በዝርዝር የማቅረብ እንዲሁም የማስረዳት ግዴታ አለበት። በተያዘው ጉዳይ በአመልካችና በተጠሪ መሀከል የተፈጠረው ግንኙነት ምን እንደነበረ ከላይ በተመለከተው መልኩ የጥሪ ገንዘብ አደራ ሲሆን አመልካች በክስ አቤቱታቸው በዝርዝር ለይተውና ገልፀው ለተጠሪ ገንዘቡን በአደራ የሰጡ መሆኑን በማሳየት ክሱን መስርተዋል ፣ ክርክርም አድርገዋል። ስለሆነም ተጠሪ ከአመልካች ጋር አለኝ የሚሉትን ግንኙነት በሕጉ አግባብ ሊቀርብ በሚገባው ማስረጃ የማስረዳት ግዴታ ይኖርባቸዋል። ለክርክሩ መነሻ የሆነው ገንዘብ አመልካች ከተጠሪ ወሰዱ የተባሉት በአደራ ሲሆን አመልካች ደግሞ ይኸው ግንኙነት ከተጠሪ ጋር የለኝም በማለት ተከራክረዋል። ስለሆነም የተጠሪ ክርክር መሠረት ያደረገው አደራ ስለመሆኑ ተገንዝበናል። እንግዲህ ግንኙነቱ አደራ ነው ከተባለ በዚህ ረገድ የቀረበው ክርክርም ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች በመመልከት ሊስተናገድ የሚገባው ይሆናል።

በመሠረቱ የፍትሐብሔር ግንኙነት ዓይነት የተለያየ ሲሆን እያንዳንዱ ግንኙነት የሚቋቋምበት ፣ ግንኙነቱ ክርክር ቢያስነሣ ተከራካሪዎቹ የሚለያዩባቸውን ነጥቦችን ለማስረዳት መቅረብ ያለበት የማስረጃ ዓይነት በህጉ የተወሰነ ነው። ከዚህም በተጨማሪ ግንኙነቱ ክርክር ሲያስነሣ ተከራካሪዎቹ የሚለያዩባቸውን ነጥቦች የማስረዳት ሽክም በተከራካሪ ወገኖች በሚቀርበው የክርክር ይዘት አግባብነት ባለው ህግ የተወሰነ ነው። በሌላ አገላለፅ የፍትሐብሔር ግንኙነቶች ክርክር ሲያስነሱ በምስክር ወይም በተለየ ማስረጃ መረጋገጥ ያለባቸው መሆኑ በህግ ተለይተው ተመልክተዋል። በመሆኑም ለእያንዳንዱ የፍትሐብሔር ግንኙነት የማስረዳት ሽክም ያለበት ወገን በቀጥታ አግባብነትና ተፈጻሚነት ባለው በፍትሐብሔር ህጉ በታዘዘው የማስረጃ ዓይነት ማረጋገጥ

አለበት። አደራ የፍታሐብሔር ግንኙነት የሚቋቋምበት አንዱ ተግባር ነው።ይህ ተግባር ክርክር ሲያስነሣ የግንኙነቱን መኖር ማስረዳት የሚቻልበትን መንገድ ህጉ ለይቶ ወስኗል። የአደራ ጉዳይን በተመለከተ አግባብነት ያላቸው የፍታሐብሔር ህግ ድንጋጌዎች ቁጥር 2779 እና ተከታዮቹ ናቸው። የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2782(1) ድንጋጌ የገንዘብ አደራ ሁኖ ሲገኝ ሊቀርብ የሚገባውን የማስረጃ አይነት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2472"ን" በማጣቀስ ምላሽ ይሠጣል። በዚህም መሰረት ለአደራ ተቀባዩ የተሰጠው እቃ ጥሬ ገንዘብ የሆነ እንደሆነ አደራ ተቀባዩ እንዲገለገልበት ፣ ተፈቅዶለት ከሆነ ስለአንደዚህ ያለው ጉዳይ የአላቂ ነገርን ብድር የሚመለከቱ ደንቦች ተፈጻሚ እንደሚሆኑ ይገልጻል። በመሆኑም በአደራ የተሰጠው እቃ አደራ ተቀባዩ እንዲገለገልበት የተፈቀደለት ገንዘብ ከሆነ ይህ ግንኙነት የሚገባው የአላቂ ነገር ብድርን በሚመለከቱ ደንቦች ይሆናል ማለት ነው። አደራ ሠጪው አደራ ተቀባዩ በገንዘቡ እንዲገለገልበት በግልፅ ሊፈቅድለት የሚችል ሲሆን ግልፅ ስምምነት ባይኖርም ገንዘቡ ለአደራ ተቀባዩ የተሰጠው ሳይታሸግና ሳይዘጋበት ከሆነ ተቀባዩ እንዲገለገልበት እንደተሰጠው የሚቆጠር መሆኑን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2782(2) ድንጋጌ ያሳያል። ተጠሪ ለአመልካቹ የሰጡት ጥሬ ገንዘብ ሲሆን ገንዘቡን ተጠሪ አሸገው ወይም ዘግተው ለአመልካች የሰጡ መሆኑንም የተነሳ ክርክር የሌለ በመሆኑ አመልካቹ ገንዘቡን እንዲገለገሉበት በተጠሪ እንደተፈቀደ የሚቆጠር ነው። እንዲሁም ተጠሪ ገንዘቡ ለመኪና መግዣ ተሰጠ ይበሉ እንጂ በስር ፍርድ ቤት በነበረው ክርክር 180,000.00(አንድ መቶ ሰማኒያ ሺህ ብር) ቆጥረው ለአመልካች በአደራ የሰጡ ስለመሆኑ ማስረጃ አቅርቦ አሰማለሁ በማለት ባቀረቡት ክርክር ማስረጃዎቹን አቅርበው በአደራ የሰጡ ስለመሆኑ ማስመስከራቸውን የስር ፍርድ ቤት የውሳኔ ግልባጭ በግልፅ የሚያሳይ መሆኑን ተመልክተናል። እንዲህ ከሆነ በአመልካችና በተጠሪ መካከል ያለው ግንኙነት የሚገባው የአላቂ ነገር ብድርን በሚመለከቱ የፍታሐብሔር ሕግ ደንቦች መሆኑ ግልፅ ይሆናል።

ወደ ሕጉ ስንመጣም የፍ/ህ/ቁ 2472(1) በብድር የተሠጠ ገንዘብ ከብር 500.00/አምስት መቶ ብር/ በላይ ሲሆን የብድሩን ውል በጽሁፍ ወይም በፍርድ ቤት በተደረገ የእምነት ቃል ወይም መሃላ ካልሆነ በቀር ለማስረዳት አይቻልም በማለት የሚደነግግ ሲሆን ለብድር ውሉ ሌላ ማናቸውም ዓይነት ማስረጃ ማቅረብ የማይቻል ስለመሆኑ ደግሞ የተጠቃሹ አንቀፅ ንዑስ ቁጥር ሁለት ድንጋጌ በአስገዳጅ ሁኔታ ደንግጓል። ስለሆነም ከብር 500.00 በላይ የሆነ የገንዘብ ብድር ውል ለማስረዳት ተቀባይነት ያለው ማስረጃ በጽሁፍ ወይም በፍርድ ቤት በተደረገ እምነት ቃል ወይም መሃላ ብቻ ነው። በመሆኑም ከእነዚህ ማስረጃዎች ውጪ ሌሎች የማስረጃ ዓይነቶች ተቀባይነት የሌላቸው መሆኑ በህጉ ተለይቶ መቀመጡን መገንዘብ ይቻላል። በዚህ ጉዳይ የተጠሪ ክርክር ብር 180,000.00 ለአመልካች ለጊዜው በአደራ ሰጥቼው ነው የሚል ሆኖ ይህንኑ በተመለከተ በህጉ አግባብ ተቀባይነት ያለውን የማስረጃ ዓይነት የማቅረብ ግዴታ የተወጡ ሁነው አልተገኙም። ተጠሪ ጉዳዩን ለማስረዳት ያቀረቡት የሰው ማስረጃዎችን ሲሆን የሰው ማስረጃ ደግሞ ለጉዳዩ ተቀባይነት ያለው(Admissible) ማስረጃ አይደለም። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች ለተጠሪ ለክሱ መሰረት የሆነውን ገንዘብ ሊመልሱ ይገባል ወደ ሚለው ድምዳሜ የደረሱት ተቀባይነት የሌላቸው ማስረጃዎች የሰጡትን የምስክርነት ቃል በመያዝ በፍ/ህ/ቁ 2782 ፣ 2472(1) እና (2) ድንጋጌዎች ስር የተቀመጠውን ሁኔታ ባላገናዘበ መልኩ ነው። ሲጠቃለልም ተጠሪ ገንዘቡን ለአመልካች ሠጠሁ የሚሉበትን ምክንያት ተቀባይነት ያለውን የማስረጃ ዓይነት /admissible evidence/ በማቅረብ ያላስረዱ በመሆኑ በጉዳዩ ላይ የተሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈፀመበት ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት የሚከተለውን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በከ/መ/ቁ 12455 ግንቦት 21 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 82022 ሐምሌ 04 ቀን 2002 ዓ/ም የፀናው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348 (1) መሠረት ተሸሯል።
2. አመልካች ለተጠሪ ብር 180,000.00/አንድ መቶ ሰማኒያ ሺህ ብር/ ሊከፍሉ የሚችሉበት ሕጋዊ ምክንያት የለም ብለናል።
3. በክርክሩ ሂደት የወጡትን ወጪዎችንና ኪሳራዎችን ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል። መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መ/ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ